

ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ

APPLICATION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW IN INTERNATIONAL PEACE AND SECURITY OPERATIONS

Лисик В.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародного права

Львівський національний університет ім. Івана Франка

Сірко А.А., старший викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу
Національна академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

У статті проведено комплексний аналіз правового режиму, що регулює застосування сили підрозділами під егідою Організації Об'єднаних Націй (далі – підрозділами ООН) в сучасних операціях з підтримання миру та безпеки. Досліджено еволюцію миротворчості від класичних місій, що ґрунтувалися на принципах згоди сторін, неупередженості та мінімального застосування сили, до багатовимірних операцій в рамках так званих “Robust Peacekeeping”, санкціонованих на підставі Глави VII Статуту ООН. Обґрунтовано, що ця трансформація, зумовлена зміною характеру збройних конфліктів та трагічними невдачами 1990-х років, неминує призвела до ситуацій, коли миротворчі контингенти стають активними учасниками бойових дій.

Центральною тезою статті є твердження, що в момент, коли інтенсивність насильства досягає порогу збройного конфлікту, міжнародне гуманітарне право (МГП) стає застосовним до сил ООН і регулює ведення воєнних дій. Цей висновок ґрунтується на аналізі об'єктивних критеріїв кваліфікації конфлікту, розроблених у практиці міжнародних трибуналів та закріплених у доктрині МКЧХ, зокрема критеріїв інтенсивності та організованості сторін.

У статті детально розглядаються практичні виклики імплементації МГП в миротворчих операціях. Аналізуються фундаментальні принципи розрізнення та пропорційності в умовах асиметричних конфліктів та операцій із захисту цивільного населення. Особлива увага приділена «humanitarian calculus» з яким стикаються командири підрозділів сил ООН, зважаючи військову перевагу проти потенційної шкоди цивільним. Також досліджено правову колізію між МГП та міжнародним правом прав людини (МППЛ), яка вирішується на користь МГП як спеціального права в ситуаціях активних бойових дій.

Ключовим проблемним аспектом, висвітленим у статті, є структурна прогалина у відповідальності за порушення МГП. Розкрито подвійну проблему: з одного боку, функціональний імунітет ООН від судового переслідування, що створює ситуацію фактичної безкарності для Організації, а з іншого – виключна кримінальна юрисдикція держав, що надають війська, яка часто не реалізується на практиці. На основі аналізу судових справ, зокрема Nuhanović та Mothers of Srebrenica, продемонстровано, що тест «ефективного контролю» може слугувати інструментом для атрибуції протиправної поведінки як державі, так і Організації, відкриваючи шлях до подолання безкарності.

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право (МГП), міжнародне право прав людини (МППЛ), операції з підтримання миру, Організація Об'єднаних Націй (ООН), Robust Peacekeeping, *jus in bello*, захист цивільного населення, відповідальність міжнародних організацій, атрибуція поведінки, імунітет ООН.

This article provides a comprehensive analysis of the legal regime governing the use of force by United Nations forces in modern peace and security operations. It examines the evolution of peacekeeping from classical missions based on the principles of consent, impartiality, and minimal use of force, to multidimensional and “robust” operations authorised under Chapter VII of the UN Charter. It is argued that this transformation, driven by the changing nature of armed conflicts and the tragic failures of the 1990s, has inevitably led to situations where peacekeeping contingents become active participants in hostilities.

The central thesis of the article is that the moment the intensity of violence reaches the threshold of an armed conflict, international humanitarian law (IHL) becomes applicable to UN forces as the *lex specialis* governing the conduct of hostilities. This conclusion is based on an analysis of the objective criteria for conflict classification, developed in the practice of international tribunals and established in the doctrine of the ICRC, particularly the criteria of intensity and organization of the parties. The official recognition of this approach is the UN Secretary-General's Bulletin ST/SGB/1999/13, which, although not a treaty, codifies customary norms of IHL that are binding on UN forces.

The article details the practical challenges of implementing IHL in peacekeeping operations. It analyzes the fundamental principles of distinction and proportionality in the context of asymmetric conflicts and Protection of Civilians operations. Particular attention is paid to the “humanitarian calculus” faced by UN commanders when weighing military advantage against potential civilian harm. The legal conflict between IHL and international human rights law is also examined, which is resolved in favour of IHL as the special law in situations of active hostilities.

A key problematic aspect highlighted in the article is the structural “accountability gap” for IHL violations. The dual problem is revealed: on the one hand, the functional immunity of the UN from legal process, which creates a situation of *de facto* impunity for the Organisation, and on the other, the exclusive criminal jurisdiction of troop-contributing countries, which is often not implemented in practice. Based on an analysis of court cases, particularly Nuhanović and Mothers of Srebrenica, it is demonstrated that the “effective control” test can serve as a tool for attributing unlawful conduct to both the state and the Organisation, paving the way to overcome impunity.

Key words: international humanitarian law (IHL), international human rights law (IHRL), peacekeeping operations, United Nations (UN), Robust Peacekeeping, *jus in bello*, protection of civilians, responsibility of international organisations, attribution of conduct, UN immunity.

Постановка проблеми. Фундаментальна трансформація миротворчих операцій ООН від пасивного спостереження до “Robust Peacekeeping” з мандатами на примусове застосування сили поставила на порядок денний гостре правове питання. Вступаючи в бойові зіткнення для захисту цивільного населення або нейтралізації збройних угруповань, сили ООН де-факто стають учасниками збройних конфліктів. Це створює нагальну необхідність чітко визначити правовий

режим, що регулює їхні дії, аби уникнути правового вакууму та забезпечити дотримання гуманітарних стандартів. Актуальність проблеми полягає у вирішенні ключової колізії між політичним мандатом ООН та універсальними вимогами МГП, що є критично важливим для легітимності Організації та ефективного захисту жертв конфліктів.

Стан дослідження. Питання застосування МГП до операцій ООН є предметом тривалої академічної дискусії.

Такі вчені, як К. Грей та Д. Флек, заклали основи розуміння еволюції застосування сили в міжнародному праві. Поворотним моментом у доктрині стала «Доповідь Брахімі», яка інституціоналізувала ідею «Robust Peacekeeping». Праці Д. Шраги присвячені аналізу мандатів із захисту цивільного населення, а Т. Гілла – проблемам затримання в операціях ООН.

Дослідники, зокрема Т. Ферраро та експерти МКЧХ, послідовно доводять, що застосовність МГП визначається об'єктивними фактами, а не політичним мандатом. Юридична практика, починаючи зі справи *Тадича*, сформулювала критерії кваліфікації конфлікту. Водночас проблема відповідальності, як зазначають Б. Бутен та А. Нолькемпер, залишається найскладнішим аспектом. Судові рішення у справах *Behrami*, *Nuhanović* та *Mothers of Srebrenica* демонструють суперечливі підходи до атрибуції поведінки.

Проте, незважаючи на консенсус щодо теоретичної застосовності МГП, невирішеною залишається проблема системних перешкод для його реального втілення. Дана стаття покликана заповнити цю прогалину, комплексно пов'язавши теоретичні засади *jus in bello* з аналізом структурної «прогалини у відповідальності», що створюється імунітетом ООН та юрисдикцією держав-контрибуторів, як фундаментального виклику легітимності сучасних миротворчих операцій.

Метою даної статті є обґрунтування тези про те, збройні сили ООН зобов'язані застосовувати МГП у ситуаціях коли їх мандат передбачає можливість застосування летальної зброї або вони беруть безпосередню участь у веденні воєнних дій.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останніх десятиліть міжнародне співтовариство стало свідком фундаментальної трансформації операцій ООН з підтримання миру та безпеки [1, р. 1–2]. Класична модель миротворчості, що сформувалася в умовах біполярного протистояння, ґрунтувалася на тріаді непорушних принципів: згода приймаючої держави, неупередженість та незастосування сили, за винятком випадків самооборони [2, р. 119]. Ці операції “першого покоління” виконували переважно функції спостереження, а їхня правова природа, яку часто характеризують як щось середнє між Главою VI та Главою VII Статуту ООН [3, р. 250–251], відображала їхню обмежену військову роль. Однак завершення Холодної війни та зміна характеру збройних конфліктів, що все частіше набували внутрішнього характеру, виявили неадекватність цього підходу [1, р. 4]. Трагічні події в Руанді та в Боснії і Герцеговині, де миротворці ООН виявилися неспроможними запобігти геноциду, стали каталізатором кардинального перегляду доктрини миротворчості. Рада Безпеки ООН почала дедалі частіше санкціонувати багатовимірні місії (multidimensional mission), які прийнято називати “Robust Peacekeeping”, і були наділені мандатами відповідно до Глави VII Статуту ООН, які отримали повноваження не лише спостерігати, але й активно втручатися для захисту цивільного населення та нейтралізації збройних угруповань [4, р. 62]. Ця еволюція від пасивного моніторингу до активного примусу до миру неминуче призвела до того, що сили ООН почали брати участь у бойових діях, інтенсивність яких досягала порогу збройного конфлікту. Це, у свою чергу, поставило на порядок денний фундаментальне питання про правовий режим, що регулює їхню поведінку. Відтак, в операціях такого типу, МГП є основним та обов'язковим правовим режимом, який визначає межі застосування сили, регулює поведінку учасників та забезпечує захист жертв у сучасних операціях з підтримання миру та безпеки. Незважаючи на унікальний політичний мандат місій ООН, у момент, коли фактичні обставини досягають порогу збройного конфлікту, миротворчі контингенти стають стороною конфлікту і зобов'язані дотримуватися норм МГП нарівні з будь-яким іншим

учасником бойових дій [5, р. 39]. Ця теза відкидає припущення про те, що сили ООН діють у правовому вакуумі, адже саме МГП надає чіткі й універсальні критерії для ведення бойових дій, що є абсолютно необхідним для збереження легітимності та гуманітарної спрямованості миротворчих операцій.

Історія миротворчості ООН є історією постійної адаптації. Концепція, не передбачена прямо у Статуті, виникла як прагматичний інструмент у період, коли механізм колективної безпеки був паралізований через право вето [1, р. 1]. Перші місії, як-от UNEF I (1956), функціонували на основі “тріади чеснот”: згода сторін, неупередженість та мінімальне застосування сили, обмежене самообороною. Як зазначає В. Фрідман, миротворчість була розроблена як альтернатива примусовим діям [6, р. 218]. Їхня правова основа, яку часто називали “Главою VI з половиною”, підкреслювала проміжний характер між мирним врегулюванням та примусовими заходами [3, р. 250]. Кінець Холодної війни розблокував Раду Безпеки, але вивільнив численні внутрішні конфлікти. У відповідь з'явилися операції “другого покоління” з широкими цивільними мандатами [1, р. 5]. Однак саме трагічний досвід 1990-х років, зокрема, неспроможність сил UNPROFOR у Боснії та UNAMIR у Руанді запобігти геноциду, продемонстрував фатальну невідповідність класичних принципів реаліям. Як зазначалося у “Доповіді Брахімі” 2000 р., “миротворці ООН... які стають свідками насильства щодо цивільних осіб, повинні вважатися уповноваженими припинити його, в межах своїх можливостей” [4, para. 62]. Цей висновок став поштовхом до формування “Robust Peacekeeping” та операцій з примусу до миру на підставі Глави VII. Такі місії, як MONUSCO в ДР Конго та MINUSMA в Малі, отримали мандат “вживати всіх необхідних заходів” для захисту цивільних. Кульмінацією стало створення у 2013 р. в рамках місії MONUSCO Бригади оперативного втручання з наступальним мандатом для “нейтралізації” збройних угруповань [7, para. 9]. Ця еволюція перетворила миротворців з пасивних спостерігачів на активних учасників бойових дій, що неминуче поставило їх у площину регулювання МГП.

Застосування МГП починається з моменту виникнення збройного конфлікту, тому точна правова кваліфікація ситуації є вирішальним кроком [8, para. 218]. Міжнародний збройний конфлікт (МЗК) визначається у спільній статті 2 до Женевських конвенцій 1949 р. (ЖК 1949 р.) і виникає при будь-якому застосуванні збройної сили однією державою проти іншої. Як зазначив МКЧХ, “будь-яка суперечка, що виникає між двома державами і призводить до втручання збройних сил, є збройним конфліктом у розумінні ст. 2” [8, para. 222]. Додатковий протокол I 1977 р. (ДП I) розширив це поняття, включивши національно-визвольні війни. Неміжнародний збройний конфлікт (НМЗК), більш поширений тип конфлікту, регулюється спільною статтею 3 та Додатковим протоколом II (ДП II). Для кваліфікації ситуації як НМЗК необхідно досягнення певного порогу інтенсивності насильства, що відрізняє його від внутрішніх заворушень. У справі *Тадича* МКТЮ встановив два кумулятивні критерії для визначення НМЗК: інтенсивність конфлікту та організованість сторін [9, para. 70]. Ці критерії є ключовими для визначення моменту, коли ситуація регулюється МГП. Ключове питання полягає в тому, чи можуть сили ООН стати стороною збройного конфлікту. Відповідь є ствердною і ґрунтується на фактичному аналізі. Як послідовно стверджує МКЧХ, застосування МГП залежить лише від фактів, незалежно від мандату [5, р. 39]. Той факт, що сили ООН діють на підставі мандату Ради Безпеки, не надає їм імунітету від дії норм *jus in bello*. Застосовуючи критерії НМЗК, миротворча місія стає стороною конфлікту, коли її взаємодія з організованою збройною групою досягає необхідного порогу інтенсивності [5, р. 40]. Це може ста-

тися, коли місія, проводить наступальні операції в рамках “Robust Peacekeeping” або коли систематично відповідає на напади, що через “сповзання місії” (mission creep) втягує її у збройний конфлікт. Таким чином, об’єктивна реальність бойових дій, а не суб’єктивні наміри, є єдиним критерієм застосування МГП.

Цей підхід знайшов офіційне закріплення у Бюлетені Генерального секретаря від 6 серпня 1999 р. “Дотримання силами Організації Об’єднаних Націй міжнародного гуманітарного права” (ST/SGB/1999/13). Документ чітко встановлює, що “фундаментальні принципи та норми МГП... застосовуються до сил ООН, коли вони беруть активну участь у бойових діях як комбатанти” [10, Sec. 1.1]. Хоча текст прямо згадує лише міжнародні конфлікти, загально визнано, що його положення застосовуються *mutatis mutandis* і до участі в НМЗК [1, р. 12]. Бюлетень відображає основні принципи МГП і, хоча не є договором, значною мірою кодифікує норми звичаєвого міжнародного права, обов’язкові для всіх, включаючи міжнародні організації [11, р. 617]. Як зазначає Д. Флек, “Бюлетень підтверджує, що сили ООН... зобов’язані дотримуватися принаймні мінімальних стандартів МГП” [11, р. 617]. Важливо розмежовувати *jus ad bellum* (право на застосування сили, кодифіковане у Статуті ООН) та *jus in bello* (МГП, що регулює поведінку під час конфлікту). Фундаментальним принципом МГП є його рівне застосування до всіх сторін, незалежно від причин конфлікту, як наголошено в преамбулі до ДП І. [12]. “Справедливість” справи, яку відстоюють сили ООН, не звільняє їх від обов’язку дотримуватися норм МГП. Мандат Ради Безпеки є “квитком на вхід” до театру воєнних дій, але правила поведінки на цьому театрі встановлюються виключно МГП [13, р. 1].

Еволюція правової основи застосування сили миротворцями є показовою. Спочатку це була лише самооборона. Згодом концепція розширилася до захисту мандату. Проте переломним моментом стала поява мандатів із захисту цивільного населення (Protection of Civilians). Починаючи з кінця 1990-х років, місії отримали повноваження “захистити цивільних осіб, які перебувають під безпосередньою загрозою фізичного насильства” [14, р. 535]. Сьогодні мандат захисту цивільного населення є центральним елементом більшості операцій, що не лише дозволяє, а й зобов’язує миротворців застосовувати силу для запобігання нападам на цивільних, навіть якщо самі миротворці не перебувають під загрозою. Саме цей обов’язок найчастіше призводить до того, що сили ООН вступають у бойові зіткнення, які активують повне застосування МГП. Мандат місії на проведення “Robust Peacekeeping” дозволяють їм “вживати всіх необхідних заходів”, що конкретизується через Правила застосування сили (Rules of Engagement). Проте система цих Правил є проблематичною, оскільки кожна держава, що надає війська для місії, розробляє власні правила, що призводить до фрагментації командування та створює правові колізії [4, para 49]. У сучасному операційному середовищі одночасно застосовуються МГП та міжнародне право прав людини (МППЛ) [3, р. 255]. МППЛ дозволяє застосування летальної сили лише як крайній засіб, коли це “абсолютно необхідно” для захисту життя. Натомість МГП дозволяє атакувати комбатантів та військові об’єкти незалежно від того, чи становлять вони безпосередню загрозу. Для вирішення цієї колізії застосовується принцип *lex specialis derogat legi generali*. Міжнародний суд ООН у своєму Консультативному висновку щодо ядерної зброї встановив, що питання про те, чи є позбавлення життя “довільним”, повинно визначатися на основі *lex specialis*, тобто МГП [15, para. 25]. Це означає, що в ситуаціях активних бойових дій правила МГП мають перевагу. Однак в інших ситуаціях, як-от контроль за натовпом, домінують стандарти МППЛ. Таким чином, миротворці змушені постійно «перемикатися» між парадигмою ведення бойових дій (МГП) та правоохоронною парадигмою (МППЛ).

Принцип розрізнення, закріплений у ст. 48 ДП І, є наріжним каменем МГП, зобов’язуючи сторони завжди розрізняти цивільне населення і комбатантів. Для сил ООН, що

діють в асиметричних конфліктах, де збройні угруповання свідомо змішуються з цивільним населенням, дотримання цього принципу є надскладним завданням. Цивільні особи захищені від нападу, “за винятком випадків і на той час, поки вони беруть безпосередню участь у воєнних діях”. Концепція безпосередньої участі є ключовою, і напад на цивільну особу є правомірним лише за відповідності трьом критеріям: поріг шкоди, прямий причинний зв’язок та ворожий зв’язок [16, р. 46]. Проблема ускладнюється феноменом “дверей, що обертаються”, коли особи можуть бути фермерами вдень і бійцями вночі [17, р. 1–34]. Навіть коли ціль є законною, напад обмежується принципами пропорційності та вжиття запобіжних заходів. Принцип пропорційності забороняє напад, що може спричинити випадкові втрати серед цивільних, які були б надмірними порівняно з очікуваною військовою перевагою. Для операцій з мандатом захисту цивільного населення, як-от Бригада оперативного втручання в ДР Конго, застосування цих принципів є особливо парадоксальним [18, р. 21–22]. Коли планується операція проти бази повстанців у селі, командувач сил ООН повинен зважити “конкретну і пряму військову перевагу” проти очікуваної “випадкової шкоди”. У цьому випадку сама “військова перевага” має гуманітарний характер – захист цивільних від майбутніх нападів. Розрахунок пропорційності перетворюється на етичну дилему: чи правомірно ризикувати життям одних цивільних сьогодні, щоб врятувати інших завтра? МГП не надає чіткої формули для такого “гуманітарного обчислення” (humanitarian calculus). Окрім того, затримання осіб є невід’ємною частиною “Robust Peacekeeping” однак правова основа для них є складною [19, р. 719–738]. Найскладнішим питанням залишається передача затриманих національній владі, оскільки принцип *non-refoulement* забороняє передавати особу, якщо їй загрожують тортури [20, Art. 3].

Коли миротворець вчиняє порушення МГП, виникає фундаментальне питання відповідальності, ускладнене подвійним статусом контингентів [21, р. 1–3]. З одного боку, вони передаються під оперативний контроль ООН, що вказує на атрибуцію поведінки Організації. З іншого, держави, що надають військові контингенти (ДНВК), зберігають кримінальну юрисдикцію. Вирішення цієї проблеми атрибуції є ключем до подолання “прогалини у відповідальності”. Міжнародне право розробило тест “ефективного контролю”, [22, р. 23–24] кодифікований у ст. 7 Статей про відповідальність міжнародних організацій [23, р. 48]. Згідно з ним, поведінка органу держави розглядається як діяння міжнародної організації, “якщо ця організація здійснює ефективний контроль над цією поведінкою”. Судова практика дає суперечливі відповіді. У справі *Behrami and Saramati* ЄСПЛ застосував широкий тест “остаточної влади та контролю”, атрибутивавши дії KFOR до ООН [24]. Ця ухвала була розкритикована, і у справі *Al-Jedda* суд відійшов від цього підходу. Найглибший аналіз був здійснений нідерландськими судами у справах щодо Сребрениці. У справах *Nuhanović* та *Mustafić* суди зосередилися на тому, хто мав фактичний контроль над конкретними діями нідерландського батальйону [25]. Суди встановили, що Нідерланди зберігали значний контроль, включаючи “повноваження запобігати” протиправній поведінці. Цей підхід був розвинений у справі *Mothers of Srebrenica*, де Верховний суд Нідерландів підтвердив, що атрибуція залежить від “фактичного контролю” [26]. Це демонструє, що тест “ефективного контролю” може подолати “прогалину у відповідальності”. Складний характер командування також веде до концепції подвійної або спільної відповідальності [27, р. 1143–1159], яка передбачає, що одне діяння може бути атрибутоване і державі, і міжнародній організації, якщо кожен з них здійснював певний рівень контролю.

Навіть якщо питання атрибуції вирішене, на шляху до правосуддя стоять дві перешкоди: імунітет ООН та виключна юрисдикція ДНВК. Відповідно до ст. 105 Статуту ООН та Конвенції 1946 р., Організація користується

імунітетом від будь-якої форми судового переслідування [3, р. 260]. Цей імунітет на практиці є майже абсолютним, що робить неможливим для жертв подати позов проти ООН, як показали справи Mothers of Srebrenica та про холеру на Гаїті [28, пара. 38-42]. Хоча ООН зобов'язана створити механізми для врегулювання позовів, на практиці вони є неадекватними, що створює ситуацію фактичної безкарності. Щодо кримінальної відповідальності окремих миротворців, то ДНВК має виключну юрисдикцію щодо злочинів, скоєних її військовослужбовцями [29, пара. 9]. Це означає, що судити миротворця може лише його власна країна. Ця система, створена для заохочення держав надавати війська, на практиці стала головною причиною безкарності за воєнні злочини та сексуальне насильство, оскільки багато ДНВК не мають політичної волі або ресурсів для ефективного переслідування.

Висновки. Проведений аналіз доводить, що міжнародне гуманітарне право є центральним та безальтернативним правовим режимом, що регулює застосування сили в сучасних операціях з підтримання миру та безпеки. Еволюція миротворчості неминуче призвела до того, що сили ООН де-факто стають стороною у збройних конфліктах, а отже, підпадають під дію норм *jus in bello*. У цих

умовах МГП встановлює універсальні та об'єктивні стандарти гуманності, які є критично важливими для збереження легітимності самої ООН.

Водночас імплементація цих норм стикається з фундаментальними викликами: складність юридичної кваліфікації конфлікту, фрагментація та непрозорість Правил застосування сили, етичний парадокс захисту цивільного населення та, що найважливіше, – структурна «прогалина у відповідальності». Ця прогалина, утворена абсолютним імунітетом ООН та неефективністю механізму виключної юрисдикції держав-контрибуторів, створює ситуацію фактичної безкарності.

Подолання цих викликів вимагає системних рішень: більшої чіткості у мандатах Ради Безпеки, гармонізації Правил застосування сили та, що найскладніше, реформування системи відповідальності. Це може включати створення спеціального незалежного механізму для розгляду претензій до ООН та посилення міжнародного тиску на держави, що надають військові контингенти для забезпечення реального кримінального переслідування. Без таких рішучих кроків розрив між амбітними мандатами та здатністю діяти у суворій відповідності до МГП буде поглиблюватися, підживляючи саму ідею миру та безпеки під егідою ООН.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Max Planck Encyclopedias of International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e364> (дата звернення: 02.08.2025).
2. Focarelli C. *International Law as Social Construct: The Struggle for Global Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 512 p.
3. Gray C. *International Law and the Use of Force*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2018. 464 p.
4. Report of the Panel on United Nations Peace Operations (Brahimi Report): UN Doc. A/55/305–S/2000/809. 21 August 2000. 94 p. URL: <https://undocs.org/en/A/55/305> (дата звернення: 02.08.2025).
5. International Committee of the Red Cross. *International Humanitarian Law and the challenges of contemporary armed conflicts*. Geneva: ICRC, 2015. 84 p.
6. Friedmann W. *The Changing Structure of International Law*. London: Stevens & Sons, 1964. 410 p.
7. Resolution 2098 (2013) / adopted by the Security Council at its 6943rd meeting, on 28 March 2013: UN Doc. S/RES/2098(2013). 28 March 2013. 21 p. URL: [https://undocs.org/S/RES/2098\(2013\)](https://undocs.org/S/RES/2098(2013)) (дата звернення: 02.08.2025).
8. *Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field*. 2nd ed. Geneva: ICRC, 2016. 1768 p.
9. Prosecutor v. Duško Tadić. Case No. IT-94-1-AR72. Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia of 2 October 1995. URL: <https://www.icty.org/x/cases/tadic/acdec/en/51002.htm> (дата звернення: 02.08.2025).
10. Secretary-General's Bulletin: Observance by United Nations forces of international humanitarian law: UN Doc. ST/SGB/1999/13. 6 August 1999. 4 p. URL: <https://undocs.org/ST/SGB/1999/13> (дата звернення: 02.08.2025).
11. *The Handbook of International Humanitarian Law* / ed. by D. Fleck. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013. 832 p.
12. Ferraro T. The applicability and application of international humanitarian law to multinational forces. *International Review of the Red Cross*. 2013. Vol. 95, no. 891/892. P. 1–25.
13. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) of 8 June 1977. *United Nations Treaty Series*. Vol. 1125. P. 3.
14. Shraga D. UN Peacekeeping Operations: The Challenge of Protection of Civilians. *Journal of Conflict and Security Law*. 2009. Vol. 14, no. 3. P. 535–549.
15. Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons: Advisory Opinion of 8 July 1996. *I.C.J. Reports* 1996. P. 226.
16. Melzer N. *Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law*. Geneva: ICRC, 2009. 84 p.
17. Schmitt M. N. "Direct Participation in Hostilities" and the "Revolving Door". *Military Law Review*. 2010. Vol. 206. P. 1–34.
18. *From Mandate to Mission: Mitigating Civilian Harm in the UN's MONUSCO Operations in the DRC*. Washington, D.C.: Center for Civilians in Conflict (CIVIC), 2017. 48 p.
19. Gill T. D. Detention in United Nations Peace Operations. *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law* / ed. by M. Weller. Oxford: Oxford University Press, 2015. P. 719–738.
20. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment of 10 December 1984. *United Nations Treaty Series*. Vol. 1465. P. 85.
21. Boutin B. Responsibility in UN-Led Military Operations: A Review of the Legal Framework and the Key Challenges. *Journal of International Peacekeeping*. 2015. Vol. 19, no. 1-2. P. 1–31.
22. Lysyk V., Shperun K. UN Practice in Protecting Human Rights During Armed Conflicts. *Evropský politický a právní diskurz*. 2024. Vol. 11, no 4. P. 16–26. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2024/2024-11-4/04.pdf>
23. Draft articles on the responsibility of international organizations, with commentaries. *Yearbook of the International Law Commission*, 2011, vol. II, Part Two. New York: United Nations, 2011. 176 p.
24. Behrami and Behrami v. France and Saramati v. France, Germany and Norway: Decision on Admissibility of the European Court of Human Rights of 2 May 2007. Applications nos. 71412/01 and 78166/01. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-80753> (дата звернення: 02.08.2025).
25. Nuhanović v. Netherlands: Judgment of the Hague Court of Appeal of 5 July 2011. Case No. LJN: BW5354.
26. State of the Netherlands v. Respondents & Stichting Mothers of Srebrenica: Judgment of the Supreme Court of the Netherlands of 19 July 2019. ECLI:NL:HR:2019:1284.
27. Nollkaemper A. Dual Attribution: Liability of the Netherlands for Conduct of Dutchbat in Srebrenica. *Journal of International Criminal Justice*. 2011. Vol. 9, no. 5. P. 1143–1159.
28. Report of the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights on his mission to Haiti: UN Doc. A/HRC/33/43/Add.1. 12 July 2016. 23 p. URL: <https://undocs.org/A/HRC/33/43/Add.1> (дата звернення: 02.08.2025).
29. Report of the 2007 session of the Special Committee on Peacekeeping Operations and its Working Group: UN Doc. A/61/19 (Part III). 28 February – 16 March & 11 June 2007. URL: <https://undocs.org/A/61/19/PartIII> (дата звернення: 02.08.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025

Дата публікації: 29.10.2025